

Anticooperació Financera als països del Maghrib Financial Anticooperation in Maghreb countries

Ariadna Isern Creus
Universitat Autònoma de Barcelona
Màster MIM
aiserncreus@gmail.com

Resum:

L'article pretén ser una reflexió epistemològica de com s'entenen les relacions amb el Sud del Mediterrani, amb un concepte elaborat recentment per David Llistar, membre de l'ODG, el de "l'Anticooperació", i aplicat al Mediterrani, més concretament, l'anàlisi d'un tipus d'Anticooperació, el financer i en els països del Maghrib. La reflexió parteix de la base que per entendre les interferències negatives al desenvolupament entre ambdues riberes, cal primer fer una anàlisi macro de les conseqüències post colonials i el camí que segueix el que entenem per "ajut al desenvolupament" amb l'estudi de la variable de transferències netes de deute.

Paraules clau: transferències netes de deute, anticooperació financera, ajut al desenvolupament, estoc i servei del deute, països del Maghrib.

Abstract: The article pretends to be an epistemological deep in thought in how South Mediterranean relations are understood, with a concept done recently by David Llistar member of ODG, Anticooperation, applied to Mediterranean countries, more in concrete the analysis of one type of Anticooperation, the financial one, applied to Maghreb countries. The analysis parts from the basis that for understanding negatives interferences of development in between the two sides, a macro research of post colonial consequences must be done, and the way that follows what is understood for "development aid", with the study of the variable of Net Transfers on Debt.

Keywords: financial anticooperation, net transfers on debt, development aid, stock, debt service, Maghreb countries.

Dades de l'autora: Llicenciada en Ciències Polítiques, especialització en mediació intermediterrània (Màster MIM). Experiència professional en matèria legislativa a la Secretaria de la Joventut, en projectes educatius interculturals amb FASAMCAT (Federació d'Associacions Americanes de Catalunya) i Didacticolite i en investigació acadèmica a l'ODG (Observatori del Deute i la Globalització).

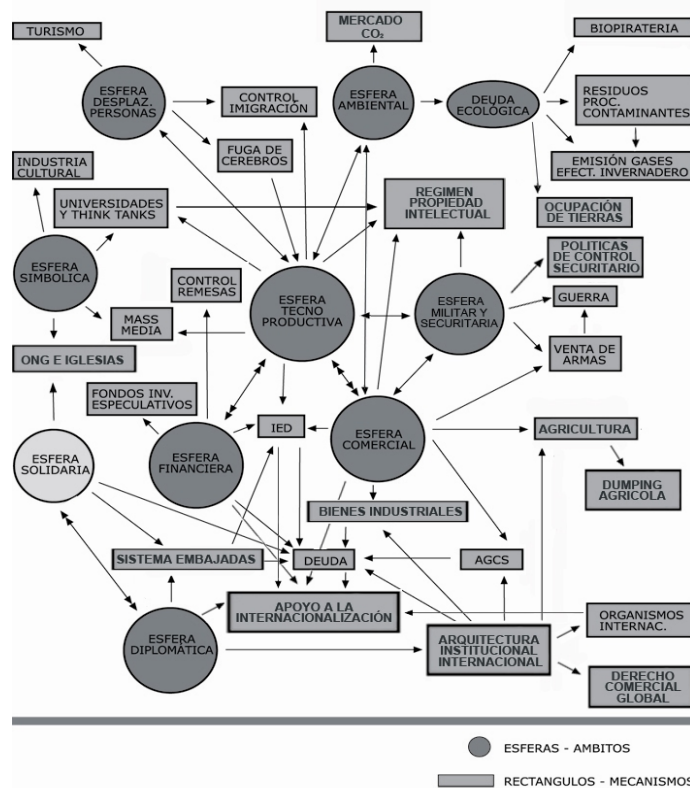
Anticooperació Financera als països del Maghrib

Segons el mateix Henry Marty-Gauquié del Banc Europeu d'Inversions, per tal de millorar la cultura diplomàtica entre els països de Sud i Nord i fer sortir el procés de Barcelona de l'estancament en que està encallat, no n'hi ha prou amb considerar les dades que fan referència al creixement, ja que el Sud, a grosso modo, creix dues vegades més que Europa però no crea suficients llocs de treball per a la massa demogràfica que té. El Sud té una taxa d'atur massa alta i no té els equipaments de desenvolupament econòmic com per crear feina, sobretot si es té en compte que per poder crear un desenvolupament econòmic real, han de sorgir llocs de treball amb remuneracions més elevades que comportin un nivell de capital humà i també un increment d'instruments democràtics. Com s'ha vist molt necessari en les revoltes iniciades pel jovent aturat que van que van acabar amb la caiguda del règim de Ben Ali i les revoltes que encara continuen a Algèria i Marroc

Es per això que en aquest article no és farà un anàlisi clàssic de creixement és

igual a millora sinó que s'analitzaran més en profunditat la variable de transferències netes de deute per tal d'analitzar el grau d'efecte d'una de les fons que interfereixen més en els lligams Nord Sud i que normalment no és tenen en compte.

En el cas del Mediterrani, on s'ha multiplicat el nivell d'interferències entre el Nord i el Sud, ha estat en l'esfera financera i no pas en l'increment d'equipaments de desenvolupament econòmic. És per això que resulta convenient analitzar quins dels mecanismes utilitzats interfereixen negativament en el procés i desenvolupament

del partenariat Euromediterrani, per tal que, en un futur pròxim, o sigui en el procés de transició que s'està desenvolupant en l'actualitat es pugui optar per altres vies que no s'haguessin de regular només per l'status quo de "creixement

i lliure mercat és igual a desenvolupament i millorament de les relacions Sud Nord”.

En base a analitzar aquestes interferències i mecanismes de poder entre Nord i Sud s'hauria de començar per definir el concepte d'estudi, el d'anticooperació. Si s'entén que, l'opinió popular associa la cooperació internacional a tot allò que es mobilitza des del Nord en favor del Sud, resulta intuïtiu definir el contrari, l'**anticooperació**¹, com tot allò que, originat al Nord, interfereix negativament sobre el viure i conviure bé dels pobles del Sud. Aquest nou concepte elaborat per David Llistar de l'Observatori del Deute i la Globalització, no pretén altra cosa que englobar tot allò que es pot deixar de fer per tal de poder transformar el sistema d'ajut internacional que ha perdut el seu sentit per causa dels instruments transnacionals que generen molta més pobresa, destrueixen ecosistemes i violen els drets humans.

Des d'aquesta perspectiva convé preguntar-se (ara que les relacions Nord - Sud al Mediterrani estan al ordre del dia) com s'interfereix als països del Maghrib, i amb quin grau d'impacte.

L'anticooperació es divideix en nou esferes que es poden observar en el primer gràfic, de les quals en aquest article en donarem l'exemple només d'una: l'esfera financera i la considerarem en tres països del Maghrib: Marroc, Algèria i Tunísia.

Aquest estudi parteix de l'anàlisi de la variable de les transferències netes de deute (TND)², i es compara aquesta variable amb l'ajut sense crèdit (o altrament dit ajuda lliure de deute), per tal d'avaluar si existeix o no anticooperació financera.

El **cas Marroquí**, dóna uns resultats molt contundents. Es constata clarament que, des de fa més de dues dècades, les transferències netes de deute públic són negatives menys els últims anys tot i que estan per sota de l'ajuda lliure de deute.

Això vol dir que ja fa vint anys que el govern marroquí paga més capital del que entra pel concepte d'ajut al desenvolupament i tot i que hi ha hagut una lenta reducció de l'estoc de deute, continua sent del tot impagable. És més, des del 2006 que l'estoc de deute ha tornat a incrementar-se ja que s'ha deixat de pagar deute.

¹ "Anticooperación". Interferencias Norte-Sur. Los problemas del Sur Global no se resuelven con mas ayuda internacional. David Llistar. Editorial Icaria Antrazyt 2009

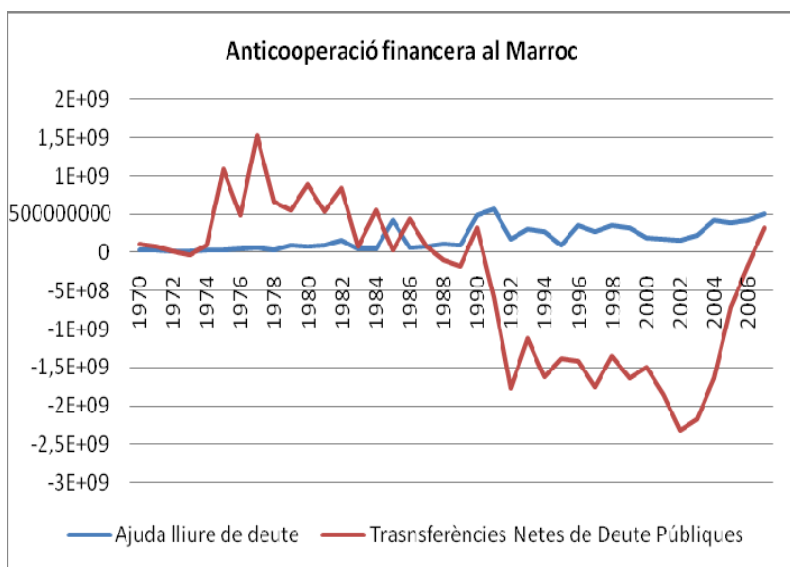
Font: elaboració pròpia de Observatori del Deute i la Globalització 2009
² u crèdit que obté un país del exterior e pagar de crèdits anteriors (pagament principal i interessos del deute ja adquirits). Si el resultat és negatiu, significa que surt més diner del que entra en forma de crèdit, al país. En aquest cas, el país està pagant més crèdits rebuts d'anys anteriors del que ha rebut com a crèdit nou.

Per tal d'entendre tot aquest procés que es descriu en una sola imatge s'ha de fer un breu repàs a la evolució econòmica del país per veure com han evolucionat les transferències netes de deute i perquè des de fa 20 anys que són negatives.

La dècada dels 70 és un període on les TND Públiques són positives ja que és quan es comencen a donar crèdits per donar lloc a l'obertura econòmica. Hi haurà inversions dirigides a la indústria i al desenvolupament del turisme. Es produeixen els primers acords amb la UE (al 76) que no s'acabaran de complir degut a la crisi del petroli i la guerra amb Algèria entre d'altres factors.

En canvi a la dècada dels 80, és el període de l'aplicació del Pla d'Ajustament Estructural (1983-1992). Les TND i l'Ajuda lliure de deute tindran fluctuacions molt variables degut als canvis produïts en l'economia marroquina. Una esquerra creixent entre la baixa taxa de creixement econòmic i la taxa d'interès nominal comportarà una aparent disminució de la ràtio de dèficit pressupostari.

Als anys 90 les polítiques econòmiques del Marroc van portar l'estabilitat macroeconòmica al país, però no prou com per estimular el creixement i reduir l'atur. Es va emprendre un programa de reestructuració econòmica amb la aplicació total del Pla d'Ajustament Estructural, amb una liberalització del sistema

financer (1994) i la privatització de les telecomunicacions³, aigua i energia, com també la reducció de la despesa pública i la reforma del mercat laboral i la reforma, al 1995, del codi d'inversions. Actuacions que van ser elogiades per organismes internacionals com el FMI i el Banc Mundial, però que han portat a la

Font: elaboració pròpia. Dates extretes de WB Global Development Finance 2009

confrontació freqüent entre els sindicats i el govern, i la consolidació d'un sistema precari cada dia més pobre. El diners obtinguts per aquestes reformes van anar directament a pagar el deute en detriment d'una despesa pública pel desenvolupament de la societat marroquina. A partir d'aquesta etapa les TND seran sempre negatives. Etapa també en què es va signar l'Acord d'Associació amb la Unió Europea al 1996 (lliure circulació de mercaderies i capital). La UE

³ El programa de privatització va cobrar impuls el 1999 i 2000 amb la venda d'una participació del 35% a Marroc Telecom (MT), el proveïdor de telecomunicacions. Marroc va ser un dels països àrabs primer a iniciar un programa d'Estat venen empreses, amb 114 empreses identificades per a la venda el 1993.

des de llavors és el soci principal comercial del país (tenint al voltant del 75% de les exportacions del Marroc i que proporciona 60% dels seves importacions). França representa aproximadament un quarta part de les importacions del país i un terç de les seves exportacions. Pel que fa a l'agricultura, els efectes d'una sequera porten a unes fortes conseqüències ja que el sector agrícola al Marroc és clau. Va comportar una desacceleració econòmica al 1999 per la sequera i després un creixement del 6% al 2000 gràcies a les pluges.

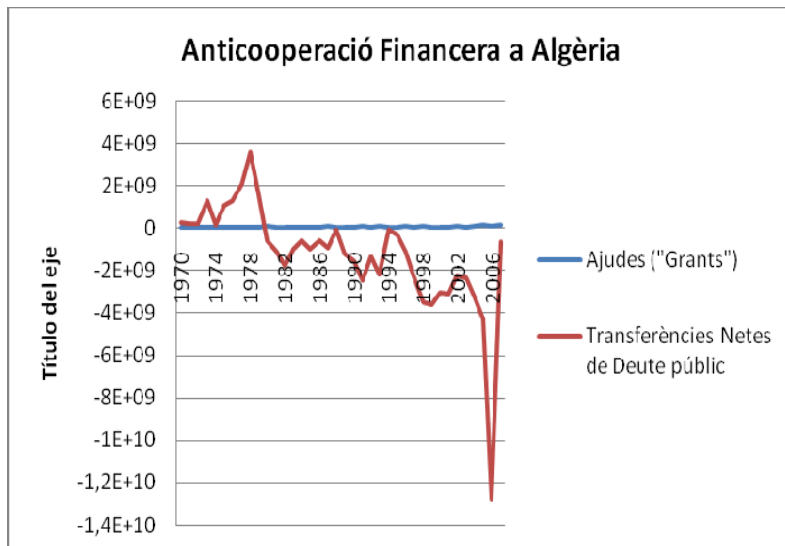
L'estabilitat macroeconòmica juntament amb el creixement econòmic relativament lent van caracteritzar l'economia marroquina des del 2000 fins al 2005. L'economia, però, va continuar sent excessivament dependent del sector agrícola. (13% al 20% del PIB). El 36% de la població marroquina depèn directament de la producció agrícola. El deute extern es va situar al voltant de \$ 19 mil milions en 2002⁴, però el país tenia fortes reserves de divises i una gestió activa del deute extern ("gràcies" a les privatitzacions), que va ser el que li va permetre de pagar i augmentar el servei de deute. El govern va continuar la liberalització del sector de les telecomunicacions el 2002, així com les normes per a l'exploració de petroli i gas. L'any 2003 el govern va funcionar gràcies als ingressos de les privatitzacions. Encara que l'economia marroquina hagi tingut creixement, doncs, no ha reduït la pobresa.

Durant els últims deu anys s'han signat diversos tractats, com en el 2004 el Tractat de Lliure Comerç amb Estats Units (establiment de zones franques), i l'Acord d'Agadir (establiment d'una zona àrab de lliure comerç, per complir amb les normes requerides d'origen per a poder exportar al mercat europeu). Més endavant un Estatut amb la UE al 2008 semblant al estatut Turc amb Europa. Tot aquests acords han comportat un creixent endeutament, per l'augment de préstecs, cosa que ha fet que les TND comencin a augmentar fins a ser positives.

En el **cas d'Algèria**, a primer cop d'ull, els resultats més llampants que es poden veure són que aquest país, els últims anys, ha pagat gairebé la totalitat del seu deute, ja que hi ha hagut un augment constant dels preus del petroli, passant d'un 2,1% al 2001 a un 5,3% al 2005, fins a un rècord del 6,8% al 2003. Aquest últim fet ha produït un pagament massiu de deute durant el període de 2003 a 2006.

⁴ OUAZZANI Aicha,N. Kamal, L.Zakia, S. Loubna. 2005/2006. Opportunités et défis d'une zone de libre-échange. Cas de l'économie marocaine. Université Moulay Ismail. Meknes. Marroc.

Entrant més en detall en el gràfic es pot veure per una banda que l'ajuda que ha rebut Algèria és mínima, quasi invisible. En canvi, pel que fa a la variable de transferències netes de deute es poden veure tres períodes clars; un primer període post-independència on les transferències netes de deute són positives perquè és el començament del procés d'endeutament; una segona etapa on les transferències netes ja seran negatives dels 80 fins al 1994, tot i que hi haurà

Font: elaboració pròpia. Dates extretes de WB Global Development Finance 2009

alts i baixos per la confluència de l'inici de pagament de deute i el continu increment de crèdits que acabarà concloent al 1994 (tercer període) amb l'esclat més dur de la guerra civil algeriana i al mateix temps l'inici de l'aplicació d'un Pla d'Ajustament Estructural que comportarà tot un seguit de privatitzacions que des d'aleshores,

només han servit per pagar el deute conjuntament amb els beneficis de la exportació de petroli. En aquest darrer període les transferències netes de deute continuaran sent negatives fins als nostres dies amb un accent fort decreixent, o sigui, dit d'una altra manera, és una etapa de més de 15 anys en la que es produeix anticooperació financera.

Per tal de entendre més en detall aquests tres períodes cal fer un breu repàs del transcurs del deute i l'economia durant els anys d'estudi:⁵⁶⁷

El deute extern a Algèria s'origina als anys 70 quan el govern s'endeuta per finançar projectes de desenvolupament i satisfer les necessitats de consum. Al 1970 el deute és de 940 milions de \$, al 1974 passa a 5.000 milions de \$ i al 1978 arriba als 15.000 milions de \$. L'increment es deu fonamentalment a la necessitat de finançar la industrialització al país.

Dels 80 al 1994, es podria entendre com un període d'Anticooperació financera ja que les TND seran sempre negatives. A escala més petita i amb fluctuacions que portaran a un augment de les TND entre 1985-1986 degut a una davallada

⁵ Martín, Iván. A dónde va Argelia?. 2002. Texto publicado en 'Nación Árabe', núm. 46, Año XV, Invierno 2002, publicación del Comité de Solidaridad con la Causa Árabe. <http://www.nodo50.org/csca/na/na46/informe-pres46.pdf>

⁶ Mebtoul, Abderrahmane. 2009. Perspectives socio- économiques 2009/2014 de l'Algérie face à la crise mondiale. http://www.alterinfo.net/perspectives-socio-economique-de-l-Algerie-2009-2014-face-a-la-crise-mondiale_a29080.html

⁷ Mamart, Mahmoud. 2004. Extrait du rapport du CNES sur l'endettement des pays sud-méditerranéens. La Tribune.

dels preus del petroli, que provoca un alentiment de l'economia algeriana altament dependent de les rendes petroleres. Els ingressos per exportacions de cru cauen a la meitat entre 1986-1990. Al 1993 les autoritats algerines es van resistir a sol·licitar una re negociació del deute, en part per mantenir internament la seva imatge d'independència davant les autoritats financeres internacionals (la sensibilitat davant de qualsevol forma de neocolonialisme era especialment aguda a Algèria), en part per no veure's obligats a aplicar unes reformes socialment explosives. Però el increment dels tipus d'interès i el tipus de canvi del dòlar i el venciment dels crèdits contrets van provocar una nova crisi de liquiditat. Això va forçar al règim algerià a acudir als seus creditors internacionals per sol·licitar un re escalonament del seu deute.

Al 1994 hi ha l'Acord amb el FMI, a través del qual s'instaura un pla d'estabilització (1994-98), que inclou la reestructuració del deute extern: Les prioritats del Programa d'Ajustament Estructural es van centrar en la liberalització de l'economia i l'obertura exterior i el sanejament macroeconòmic, particularment en termes de rigor monetari i control del dèficit públic. Després de sotmetre's a les exigències del FMI, Algèria va aconseguir un reescalament en dues fases de 10.000 milions de \$ del seu deute extern a un termini de 15 anys, amb 4 de carència. En 1995, va aconseguir un acord complementari de la renegociació del seu deute amb els bancs privats del Club de Londres, per un import total de 3200 milions de \$.

Del 1999 cap a endavant hi ha una recuperació de la solvència financera internacional i una acumulació de reserves 33.000 milions USD (2004) que no es destinen a reduir el dèficit social sinó al pagament de deute. És per això que les TND seran negatives durant tots aquests anys.

La política econòmica algeriana del 1994 fins a l'actualitat va aconseguir uns resultats excel·lents en base al control de les magnituds macroeconòmiques bàsiques, tot millorant sensiblement la solvència internacional del país gràcies sobre tot a l'augment constant, com dèiem més amunt, de les exportacions dels hidrocarburs. Però tot això no ha contribuït a millorar les condicions de vida (com per exemple serien consum, vivenda, aigua corrent), o sigui que no s'ha contribuït a un procés de desenvolupament econòmic ni a desactivar un risc d'inestabilitat social que caracteritza el país tot i l'entrada a l'OMC i els Acords d'Associació firmats amb la UE.

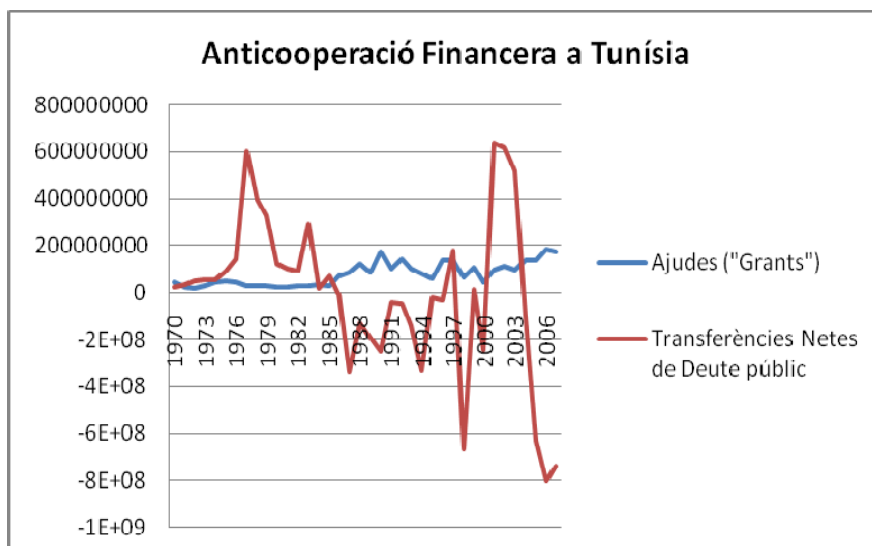
El cas de Tunísia a diferència de Marroc i Algèria, mostra uns resultats molt diferents. Podríem dir que els resultats en comú sempre giren al voltant de la variable d'ajudes ja que segueix una petita línia creixent no comparable a la diferència de xifres amb les transferències netes de deute de tots tres països.

Les transferències netes de deute de 1970 fins a l'actualitat no han seguit una direcció decreixent sinó que es poden veure diferents pics i oscil·lacions que s'expliquen a continuació període per període per tal de poder desxifrar per parts si es produeix o no processos d'anticooperació. Des de un bon principi, no es pot veure tant clarament com en els altres dos països.

El que sí que podem destacar, és que degut a l'increment continu de crèdits, l'estoc de deute, tot i l'esforç exponencial del pagament del deute que es fa (i encara més en els últims anys), creix a un ritme logarítmic, tot encadenant encara més l'economia tunisiana i consolidant un sistema de dependència encara més fort i que és, per tant, del tot insostenible.

Per tal de entendre més en detall aquesta evolució cal fer un breu repàs del transcurs del deute i l'economia durant els anys d'estudi:⁸⁹

De 1970 al 1981, és el període inicial on ja es reproduïx també en les altres dues economies. Hi ha una necessitat de préstecs per tal de donar drenatge al

Font: elaboració pròpia. Dates extretes de WB Global Development Finance 2009

motor econòmic. És per això que fins a finals del setanta les TND seran positives. És a partir de 1978 que començarà una davallada de les TND degut a l'inici d'un fort pagament del deute.

Durant aquest període succeiran molts canvis a Tunísia com per exemple que Ben Salah serà suspès

del seu càrrec per Bourguiba degut a un informe del Banc Mundial sobre el dèficit de les empreses públiques i es donarà per suposat que la creació de les 300 cooperatives agrícoles estatals no havia funcionat. S'inicia la implementació del turisme il·lustrat amb la Creació de la Companyia de Turisme Hoteler i Transports. S'incorpora Hedi Nouria com a substitut, governador pragmàtic que prové de la banca central i hostil a les pràctiques col·lectivistes. Tunísia s'orientarà cap a una economia de mercat. Amb l'ajut financer de la Societat de Banques Tunisianes de Abdelaziz Mathari s'obrirà el sector industrial a la inversió privada i es crearà l'Agència per la promoció de l'indústria. El país va registrar una mitjana de creixement del 8,4% per any, no obstant això la estructura de la industrialització es caracteritza per la concentració sectorial i regional. A finals de 1977, el 54% de les inversions i el 87% dels llocs de treball es creen en l'àmbit de la indústria tèxtil, la confecció i el cuir. Es concentren en poques regions i això provoca una migració cap al nord-est. L'economia es beneficiarà de les dues crisis del petroli (1973 i 1979) ja que augmentaran els preus del petroli i els fosfats però també a través d'una major producció agrícola i uns ingressos pel turisme superior. Aquest avenç gradual crearà la formació d'una petita classe mitjana.

⁸ Chamkhi, Fathi. 2005. La dette extérieure dans la stratégie du développement en Tunisie. Observatoire international de la dette (OID). Bruxelles

⁹ Abbate, Francesco. 2001. L'intégration de la Tunisie dans l'économie mondiale : Opportunités et défis. Conférences des Nations Unies sur le commerce et le développement. www.globalprogramme.org/tunisie

Del 1982 al 86 serà un període de crisi, degut a una dependència en els ingressos del petroli i on no hi haurà base de producció suficient per absorbir els treballadors excedents i per aportar una gamma diversificada i competitiva de productes. La manca d'inversió estatal no afavoreix el creixement. Amb el sisè pla de desenvolupament es porten a terme mesures molt restrictives, com la congelació de salaris i restriccions addicionals sobre les importacions. Aquest pla no funciona, el dèficit per compte corrent ascendeix al 7,8% del PIB el deute s'eleva al 56% del PIB. L'agitació social augmenta, i acaba amb les repressions sagnants del desembre de 1983 anomenades "les revoltes del pa". A més a més entre 1985 i 1986 el preu del petroli cau i una sèrie de sequeres afecten el país i els salaris dels treballadors disminueix. Al 1986 Tunísia experimenta el seu primer any de creixement negatiu. Per fer front a aquestes fortes pressions Bourguiba anomena a Rachid Sfar. Aquest només farà que negociar els plans d'ajustament estructural (PAE) de l' FMI que començaran a ser aplicats al 1986. Aquest préstec s'anirà prorrogant diversos cops fins al 1992. Que bàsicament consistirà en passar certs serveis públics als bancs o serveis privats.

Pel que fa a les TND, continuaran disminuint fins arribar a ser negatives al 1986, degut al pagament en augment i continu del deute. En base a la inestabilitat política per les revoltes i la disminució del creixement, els estocs tot i el servei del deute creixeran durant aquest període molt ràpidament.

Del 1987 al 1995 serà període de liberalització econòmica que consistirà en la consolidació de l'aplicació del pla d'ajustament estructural. La privatització començarà per la venda de petites i mitjanes empreses i afectarà a sectors com el turisme, materials de construcció, tèxtil, agroindústria i la pesca, l'enginyeria mecànica i elèctrica. Al 1990 Tunísia ratifica el GATT¹⁰ i s'uneix a l'OMC al 1995. Signa un Acord d'Associació al 1995 que va entrar en vigor al 1998. Al 1996 ja hi ha un desmantellament gradual de les barreres duaneres. Al mateix temps es creen dues FTA (zones de lliure comerç) a Bizerta (especialitzada en la indústria petrolera) i Zarzis (indústria en la construcció, reparació i demolició a més a més d'altres serveis).

Aquesta incorporació gradual a l'obertura de mercat i al nou sistema financer, va portar a que les TND durant tot aquest període fossin negatives (o sigui és pot dir que durant vuit anys es va produir anticooperació financera). Això va comportar un fort augment del servei del deute que no va anar acompanyat d'una disminució del seu estoc sinó tot el contrari.

Els últims anys fins l'actualitat han estat anys de variacions constants en l'economia tunisiana. El primer període de 1995 al 2000 hi va haver un fort pagament del deute (es produeix un pic en les TND que tornen a ser negatives) que tornarà a pujar fins que al 2000 tornarà a produir-se un pic negatiu degut a la tres privatitzacions de banques que comportaran més pagament de deute.

¹⁰ GATT són les sigles en anglès de l'Acord General sobre Tarifes i Comerç (*General Agreement on Tariffs and Trade*), que és l'espai de negociació internacional sobre aquests temes des de la seva creació l'any 1947. S'incorpora dins l'Organització Mundial del Comerç (OMC) el mateix any de la seva creació, l'any 1995.

El creixement real, amb un promig del 5% per a la segona meitat de la dècada passada, es va desaccelerar a un mínim de 1,9% al 2002 a causa d'una sequera agrícola, una inversió lenta, i uns nivells més baixos del turisme a causa del conflicte a l'Iraq que comportarà un pic molt important de les TND que tornaran a ser positives.

Al 2003 van haver-hi més pluges i això va empènyer el creixement del PIB fins a un 6 %, i el turisme es va recuperar també després de la fi de les operacions de combat a l'Iraq. El creixement del PIB es va mantenir en 6% en 2004 . La indústria minera i de minerals (excepte petroli i gas), contribueixen al 3% del PIB de Tunis. El Ministeri d'Indústria regula la indústria petrolera a Tunis. La companyia estatal de petroli és de propietat Tunisiana "LD Petrolieres" (ETAP), mentre que la Société Nationale de Distribució de Petroli (SNDP) és l'encarregada de la distribució nacional i també funciona com empresa de màrqueting. El turisme és una font important d'ingressos i divises. Els principals associats comercials de Tunísia els darrers anys són França, Itàlia, Alemanya, Bèlgica, Luxemburg i els Països del Maghrib.

Els últims anys Tunísia va privatitzar 217 empreses, entre elles, Tunísia Télécom, per un total de 6,013 milions de dinars. Fet que ha comportat un augment exponencial del servei del deute, on les TND tornen a ser negatives.

Serà interessant veure el procés que és farà ara amb el deute a Tunísia i com evoluciona i si és produeix un canvi en les interferències negatives.

Per concloure...

Un cop fet un breu repàs s'ha pogut comprovar que es produeix en major o menor mesura l'anticooperació financera en els tres països. Tot hi partir d'origens molt diferents, estructures poblacionals i economies diverses, tant per la seva mida, com pels seus recursos naturals, com pel procés històric que han viscut; tots tres pateixen interferències negatives del Nord que els priven en gran mesura del seu lliure desenvolupament.

El procés observat del creixement del deute extern es pot resumir en tres etapes claus en tots tres països malgrat les seves diferències. Una primera etapa durant els anys 70 on les economies van rebre crèdits per tal de poder modernitzar-se i dur a terme un procés d'industrialització. Una segona etapa la dels 80 fins a 1995 on es van aplicar els Plans d'Ajustament Estructural (Marroc 1983, Algèria 1994, Tunísia 1986) degut a períodes de crisi, amb l'objectiu d'obrir l'economia al mercat per tal d'aconseguir un creixement més ràpid i poder pagar el deute de l'etapa anterior (creixement que no va anar lligat amb desenvolupament). La tercera etapa serien els últims 15 anys on s'ha continuat amb l'obertura de mercat i amb la signatura d'Acords d'Associació, zones franques i àrees de lliure comerç amb els Estats Units i l'UE, que han acabat per consolidar una economia dia a dia més dèbil i dependent, per una banda amb un estoc de deute creixent i impossible de liquidar tot i un servei del deute continu; i per l'altra amb una total dependència en les relacions comercials i les exportacions.

En relació al tema que ens ocupa que és l'Anticooperació financera, queda palès que tant al Marroc com a Algèria la pateixen. El cas més clar, és Marroc on a partir dels 90 les transferències netes de deute són negatives fins als nostres dies, o sigui hi ha un volum important financer que procedeix del Sud cap al Nord i que no torna i (tot i un estoc decreixent) continua sent impagable. Els efectes en l'economia marroquina són tant contundents, que en el últims anys, el país es veu obligat altre cop a endeutar-se, fins al punt de que les transferències netes de deute tornen a ser positives.

En el cas d'Algèria també es produeix anticooperació financera tot i que a menys escala i també per diverses raons. Algèria com ja s'ha dit, tot i la seva guerra civil i la inestabilitat política continuada, aconsegueix pagar el deute gràcies a les exportacions de petroli entre altres factors. En canvi, el Marroc a partir dels 90 tot i diferents entrebancs, gaudeix d'estabilitat política, de creixement i efectua un servei del deute molt elevat degut a les privatitzacions totals de bona part de la seva economia i la creació de zones franques com s'ha dit anteriorment.

Pel que fa a les ajudes a Algèria son quasi invisibles en comparació amb les ajudes que rep el Marroc, tot i això són incomparablement petites en diferència del volum de capital que es transfereix del Sud al Nord en base al servei del deute.

Tunísia segueix el mateix procés que els altres dos països però al 2002 hi ha un punt d'inflexió que fa que no es pugui dir amb claredat que es produeix una anticooperació financera en el conjunt del procés d'endeutament sinó en un petit període. Aquest punt d'inflexió podria fer referència a d'ingrés en el pagament de deute per a la privatització de moltes empreses públiques i la banca que van anar a parar en mans privades de familiars de Ben Ali. Si féssim un sumatori de les transferències negatives de deute es veuria que són inferiors a les positives. S'ha de tenir en compte que Tunísia és un país molt petit que té molta dependència de la producció agrícola i que això fa que segons els resultats del conreu pugui variar molt la seva estabilitat macroeconòmica. Una altra de les seves fons de riquesa és el turisme i aquest després dels atacs de l'11S és va veure greument afectat. El declivi del turisme, la sequera i les privatitzacions del període 2000-2002 segurament van ser els detonants d'un canvi total en les transferències netes de deute que va comportar a l'economia tunisiana endeutar-se de nou. És probable que a llarg termini s'acabi produint anticooperació financera ja que com s'ha vist en els altres dos països és un cicle sense sortida de dependència econòmica envers el Nord.

Un cop resumits i analitzats el resultats és evident que cal replantejar el concepte de cooperació, ja que empíricament queda demostrat (no només amb aquest estudi) el poc efecte d'incidència, per no dir nul, que l'ajuda oficial al desenvolupament té sobre el desenvolupament de les societats del sud del mediterrani.

Si en 40 anys de cooperació internacional al desenvolupament, els països del Maghrib en el seu conjunt no ha millorat, què cal fer?

En primer lloc, per tal de reduir l'anticooperació financera al Maghrib seria necessari que des del Nord es deixessin de donar crèdits, ja que sabem que el deute extern és un cercle viciós sense sortida. Cosa que el BEI, segueix fent amb un crèdit nou que s'ha donat pel govern de transició de Tunísia quan encara és molt poc estable i en les darreres setmanes s'ha canviat dos cops de president en funcions.

Per tant, cal desemascarar ajudes que realment no ho són. Si es vol fer cooperació al desenvolupament que sigui de veritat, amb forma de donacions; és a dir, d'ajuda sense crèdit.

També replantejar els Acords d'Associació que van ser legitimats com elements d'integració i ajut als mercats del sud, quan l'únic que va comportar és recolzar règims no democràtics i en nom del creixement i de les beneficències que aportaria als ciutadans del sud quan l'únic que s'ha aconseguit és donar més facilitats als mercats financers i d'exportacions importacions perquè facin i defacin amb el total beneplàcit sense tenir en compte els efectes en el desenvolupament de les societats que ha acabat amb les revoltes i els enderrocaments de règims que és sustentaven en bona part gràcies al recolzament internacional.

Perquè com és pot entendre que fins ara s'hagués posat com exemple les relacions UE amb Tunísia quan ha sigut el primer règim que ha caigut, i ara és faci tot un altre discurs de recolzament a les insurreccions quan fins ara s'havia recolzat el règim de Ben Ali com s'està recolzant encara el règim de Mohamed VI.

En segon lloc, exigir la necessitat d'establir mecanismes d'auditoria dels deutes, per tal d'evidenciar tots el deutes que en resultin il·legítics, com ja s'està desenvolupant per exemple tot un procés a Tunísia des de el món Universitari per tal de cancel·lar i per tant auditar tot aquell deute il·legítim. Aquest procés s'hauria de fer per tal de demanar responsabilitats sobre aquells que van originar deute il·legítim, tant al Nord com al Sud.

En tercer i darrer lloc, fer lobby per produir un canvi de paradigma; per tant, també un canvi en el sistema de producció.

Per tal d'avançar en aquests tres eixos s'ha de deixar enrere les accions assistencialistes i, com diu el David Llistar, activar pentàgons de pressió política. És a dir, treballar en cinc eixos: formació sensibilització, mobilització, premsa, investigació i lobby. També cal transnacionalitzar la pressió política i activar "regionalismes alternatius"; és a dir, globalitzar la solidaritat i les alternatives des de baix, generant llaços forts a nivell local entre Sud i Nord.

Es ara un bon moment per aprofitar la crida que s'ha fet des de el sud de canvi imminent de paradigma per començar a treballar per un Maghrib i món àrab en general, molt diferent del que s'ha vist en els últims 20 anys.

Referències:

Llistar Bosch, David. 2009. Anticooperación. Interferencias Norte-Sur. Los problemas del Sur global no se resuelven con más ayuda internacional. Icaria Antrazyt. Observatori del deute en la Globalització. Barcelona.

Global Development Finance 2009. WB development data program.

Larrú, Jose Maria. 2010. Aid effectiveness in the Mediterranean countries: An structural analysis of ODA and state weakness in the Mediterranean countries. Lambert Academic Publishing. Madrid.

Eurodad.2009.Debt in Downturn. New loans and new rules proposed to help impoverished countries through critical times. Is this the right response? Brussels.

Iván Martín.2001.Las inversiones extranjeras directas en la región euro mediterránea. Carta Mediterránea. Euromed.

Mayor Zaragoza, Federico. 2004.La deuda olvidada de Occidente. Fundación la Huella Árabe. Fundación Cultura de la Paz.

Khader, Bichara.2005.Partenariado Euromediterráneo o partenariado Euro-árabe. Diez años del Proceso de Barcelona. Balance y perspectivas. Dossier Med, CIDOB, Barcelona, pp.98-103.

Naiman, Robert, 2000. La Deuda Externa Árabe. núm. 42. Publicado en Nación Árabe.

OUAZZANI Aicha,N. Kamal, L.Zakia, S. Loubna. 2005/2006. Opportunités et défis d'une zone de libre-échange. Cas de l'économie marocaine. Université Moulay Ismail. Meknes. Maroc.

Martín, Iván. A dónde va Argelia?. 2002. Texto publicado en 'Nación Árabe', núm. 46, Año XV, Invierno 2002, publicación del Comité de Solidaridad con la Causa Árabe. <http://www.nodo50.org/csca/na/na46/informe-pres46.pdf>

Mebtoul,Abderrahamne.2009. Perspectives socio- économiques 2009/2014 de l'Algérie face à la crise mondiale. http://www.alterinfo.net/perspectives-socio-economique-de-l-Algerie-2009-2014-face-a-la-crise-mondiale_a29080.html